

УДК 330.341.1(477)

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-6-8>**Сіренко К.Ю.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та соціальних дисциплін
Академії державної пенітенціарної служби***Гончаренко О.Г.***доктор економічних наук, професор,
начальник кафедри економіки та соціальних дисциплін
Академії державної пенітенціарної служби***Sirenko Kristina***Candidate of Sciences (economics), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics
and Social Sciences State Penitentiary Service Academy***Goncharenko Oksana***Doctor of Economics, Professor,
Head of the Department of Economics and Social Sciences
State Penitentiary Service Academy*

СТРАТЕГІЧНА МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

STRATEGIC MODEL OF STATE REGULATION OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF LIGHT INDUSTRY OF UKRAINE

АНОТАЦІЯ

Перехід України на інноваційний шлях розвитку є принципово важливим для підвищення конкурентоспроможності промислового сектору, а саме легкої промисловості, тому актуальним та вкрай необхідним для вітчизняної легкої промисловості є державне регулювання інноваційного розвитку, що має формувати ефективну стратегічну модель організаційно-економічних заходів, які включають комплекс напрямів, методів, інструментів впливу держави на інноваційні процеси в цій сфері. В результаті дослідження сформовано та запропоновано стратегічну модель державного регулювання інноваційного розвитку легкої промисловості, що визначає мету та умови її реалізації, суб'єкти й об'єкти регулювання, завдання, виконання яких є можливим за дотримання сукупності принципів, напрямів її провадження, що сприяють активізації інноваційних процесів у легкій промисловості. Державне регулювання інноваційного розвитку легкої промисловості має здійснюватися завдяки вдосконаленню основ інноваційної політики у промисловості, стимулюванню впровадження інновацій у виробничі процеси підприємств, розвитку механізмів підтримки впровадження інновацій, збалансуванню розвитку секторів науки та зміцненню зв'язків між ними.

Ключові слова: стратегічна модель, інноваційний розвиток, державна підтримка, інноваційна модель, легка промисловість.

АННОТАЦІЯ

Переход Украины на инновационный путь развития является принципиально важным для повышения конкурентоспособности промышленного сектора, а именно легкой промышленности, поэтому актуальным и крайне необходимым для отечественной легкой промышленности является государственное регулирование инновационного развития, которое должно формировать эффективную стратегическую модель организационно-экономических мер, которые включают комплекс направлений, методов, инструментов воздействия государства на инновационные процессы в этой сфере. В результате исследования сформирована и предложена стратегическая модель государственного регулирования инновационного развития легкой промышленности, которая определяет цель и условия ее реализации, субъекты и объекты регули-

рования, задания, выполнение которых является возможным при соблюдении совокупности принципов, направления ее осуществления, которые способствуют активизации инновационных процессов в легкой промышленности. Государственное регулирование инновационного развития легкой промышленности должно осуществляться благодаря совершенствованию основ инновационной политики в промышленности, стимулированию внедрения инноваций в производственные процессы предприятий, развитию механизмов поддержки внедрения инноваций, сбалансированию развития секторов науки и укреплению связей между ними.

Ключевые слова: стратегическая модель, инновационное развитие, государственная поддержка, инновационная модель, легкая промышленность.

ANNOTATION

Today, the introduction of innovations is seen as one of the ways to increase the competitiveness of manufactured goods, maintain high rates of development and profitability. As a result of the use of innovations, the quantitative and qualitative characteristics of the spheres of production and consumption change significantly, and economic development accelerates. Ukraine's transition to an innovative path of development is fundamentally important for increasing the competitiveness of the industrial sector, namely light industry. Therefore, the state regulation of innovative development is relevant and extremely necessary for the domestic light industry, which should form an effective strategic model of organizational and economic measures, which include a set of directions, methods, tools of state influence on innovation processes in this area. The purpose of the study is to develop a scientific and methodological approach to the formation of a strategic model of state support for innovative development of light industry, the implementation of which will allow companies to comprehensively reflect the results and make optimal management decisions. In the process of solving the tasks, an experimental method was used - to develop a system of conceptual provisions and measures of the strategic model of state regulation of innovative development of light industry. As a result of the research a strategic model of state regulation of innovative development of light industry is formed and proposed, which determines the purpose

and conditions of its implementation, subjects and objects of regulation, tasks which are possible in compliance with a set of principles, directions of its implementation processes in light industry. State regulation of innovative development of light industry should be carried out by improving the basics of innovation policy in industry; stimulating the introduction of innovations in the production processes of enterprises; development of mechanisms to support the implementation of innovations; balancing the development of science sectors and strengthening the links between them.

Key words: strategic model, innovative development, state support, innovative model, light industry.

Постановка проблеми. Перехід України на інноваційний шлях розвитку є принципово важливим для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Особливе місце в економіці посідає промисловий сектор, зокрема легка промисловість.

Сьогодні вітчизняна легка промисловість перебуває в кризовому стані, що супроводжується низькою конкурентоспроможністю вітчизняної продукції, яка витісняється з внутрішнього ринку імпортом; звуженням сировинної бази, залежністю підприємств від постачання сировини й матеріалів, передусім із далекого зарубіжжя; нарощенням фізичного та морального зносу обладнання (показники середнього рівня зношеності обладнання становлять 55–80%); зростанням цін і швидким зниженням купівельної спроможності споживачів та виробників тканин; високою собівартістю вітчизняних товарів легкої промисловості; неможливістю отримання довгострокових кредитів для значної частини виробників; відсутністю виробництва спеціалізованого обладнання для виготовлення товарів легкої промисловості та запасних частин до нього; залежністю текстильної промисловості передусім від імпортованої сировини; складністю процедури митного оформлення; низькою заробітною платою працівників тощо.

Через таку ситуацію на власному ринку національні виробники змушені шукати кращої долі за кордоном, а це на 60–80% становить виконання замовлень іноземних брендів. Про це свідчать висока експортоорієнтованість галузі та залежність від кон'юнктури світових ринків. Якщо раніше частка реалізованої продукції за межі країни становила у середньому 40–43%, то за січень–лютий 2020 року – 51,6%. Причому найвищою експортоорієнтованість є у виробництві шкіри (79,9%), у виробництві текстильного одягу (59,9%), у виробництві взуття (44,6%), у виробництві трикотажного одягу (22%), у ткацькому виробництві (12,9%) [1].

Ці проблеми обумовлені не тільки внутрішньогалузевими причинами, але й інституціональними перетвореннями та змінами, що відбуваються в національній економіці й у сфері законодавчої, зовнішньоекономічної політики країни.

Вирішення системних проблем потребує не окремих заходів, а цілісної послідовної державної інноваційної політики, що має базуватись на стратегічній моделі розвитку легкої промисловості, яка передбачає гармонізацію державного регулювання в різних сферах, зокрема

податковій, митній, фінансово-інвестиційній, інноваційній, інституціональних перетворень, міжнародних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і методологічних основ державного регулювання інноваційного розвитку промислового комплексу, зокрема легкої промисловості, присвячені роботи таких вітчизняних учених, як О. Амоша [2], С. Біла, В. Геєць [3], В. Горник, А. Гречан, Б. Данилишин, О. Ігнатенко, Л. Коваленко, М. Корецький, В. Маргасова, В. Савченко, О. Суходоля, Б. Чемисов, Л. Федуллова [4; 5]. Наукове підґрунтя державного регулювання інноваційних процесів закладено у працях зарубіжних науковців, таких як М. Альберт, І. Анософф, П. Друкер [6], М. Портер, Р. Харрод, Й. Шумпетер.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Відзначаючи наукову та практичну значущість наявних знань у царині регулювання інноваційних процесів, зазначимо, що не вирішеними залишаються проблеми формування стратегічної моделі державного регулювання інноваційного розвитку легкої промисловості, пошуку альтернативних джерел фінансування інноваційної діяльності на підприємствах цієї сфери, створення сприятливих умов на державному та регіональному рівнях організаційно-економічного механізму підтримки інноваційного розвитку промисловості.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). З огляду на вищезазначене метою статті є вдосконалення стратегічної моделі інноваційного розвитку легкої промисловості, яка включає мету та умови її реалізації, суб'єкти та об'єкти регулювання, завдання, виконання яких є можливим за дотримання сукупності принципів, напрями її провадження, що сприяють активізації інноваційних процесів у легкій промисловості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток країни неможливий без усебічного та постійного використання нововведень, перетворення наукових знань на технології та науково-технічні розробки для виробництва.

Основними напрямками інноваційного розвитку в Україні є створення ефективної стратегічної моделі розвитку легкої промисловості, яка сприятиме активізації інноваційної діяльності, упровадження інновацій, функціонування інноваційної інфраструктури, ринку інновацій та технологій шляхом удосконалення правових засад функціонування інноваційно активних підприємств, сприяння створенню та забезпеченню функціонування технологічних платформ, спрощення процедур утворення інноваційних кластерів, малих інноваційних підприємств (рис. 1).

В енциклопедії менеджменту Пітера Друкера [6] поняття «стратегія» розглядається (гр. "Strategos" – «мистецтво перемагати») як сукупність усіх дій управлінського характеру, спрямованих на зміцнення позицій організації (підприємства, корпорації) і задоволення спожи-

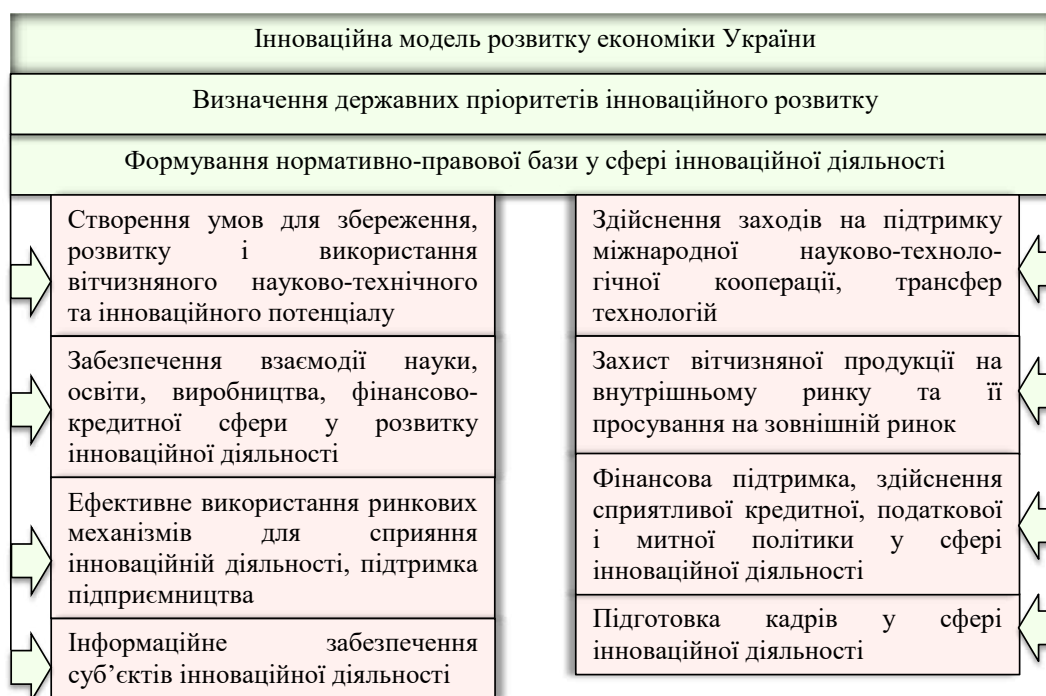

Рис. 1. Напрями інноваційного розвитку в Україні

Джерело: систематизовано на основі даних джерел [2, с. 48; 3, с. 14; 4, с. 39]

вачів, які сприяють виконанню місії та досягненню цілей організації. Метою стратегії є забезпечення не стільки поточного успіху, скільки прискореного постійного розвитку організації в умовах конкуренції, лідерства на ринку.

Отже, стратегічна модель інноваційного розвитку легкої промисловості – це комплекс дій, спрямованих на активізацію інноваційної діяльності, а саме одержання нових продуктів, технологій і послуг; застосування нових методів НДДКР, виробництва, маркетингу й управління; перехід до нових організаційних структур; застосування нових видів ресурсів і нових підходів до використання традиційних ресурсів. Під час розроблення стратегічної моделі особливу увагу необхідно приділити таким найважливішим напрямам інноваційного розвитку легкої промисловості, які відображені на рис. 2.

Тільки шляхом реалізації цієї моделі, що охоплює весь спектр державного регулювання всіх процесів як на стадії виробництва (фінансування, технологічна модернізація, забезпечення сировиною та кваліфікованими кадрами), так і на стадії споживання (захист внутрішнього ринку, стимулювання експорту, створення цивілізованого ринку споживчих товарів), а також поєднанням зусиль держави, бізнесу й науки в напрямі відродження легкої промисловості за рахунок модернізації та технічного переозброєння підприємств є можливим підвищення інвестиційної привабливості та її соціальної значущості, а також конкурентоспроможності продукції на внутрішньому й зовнішньому ринках.

При цьому необхідно розробити концептуальні засади стратегічної моделі державного

регулювання інноваційного розвитку легкої промисловості, що є системою орієнтирів, визначених на основі довгострокової мети, яка ставить перед собою низку завдань, виконання яких є можливим за дотримання певних принципів та умов реалізації на всіх рівнях державного управління.

Стратегічна модель державного регулювання інноваційного розвитку легкої промисловості України має бути спрямована на реалізацію стратегічних напрямів розвитку цього виду економічної діяльності та відповідних програм через цільовий вплив держави на трансформаційні процеси й забезпечення найбільш сприятливих умов для виходу на якісно новий рівень розвитку за масштабністю, інституціональними можливостями, конкурентоспроможністю, інноваційністю, ефективністю, соціальною спрямованістю та екологічною безпекою.

Згідно з цією моделлю, головними напрямами державного регулювання інноваційного розвитку легкої промисловості є впровадження наукоємних технологій у виробництво, створення умов для активізації НДДКР у легкій промисловості, здійснення робіт із техніко-технологічної модернізації виробництва за рахунок:

- забезпечення державної підтримки значних інноваційних високотехнологічних проєктів з розвитку легкої промисловості у сфері виробництва сучасних матеріалів;
- забезпечення модернізації і технічного переоснащення підприємств легкої промисловості, впровадження енергоефективних, маловідходних технологічних процесів, обладнання й устаткування [7, с. 54];

Рис. 2. Головні напрями стратегічної моделі інноваційного розвитку легкої промисловості

Джерело: авторська розробка

– відновлення та розширення фундаментальних і прикладних досліджень, спрямованих на створення наукових розробок, які здатні стати новою технологічною основою легкої промисловості й забезпечити нарощування виробництва конкурентоспроможної наукоємної продукції;

– поглиблення наукових досліджень щодо оцінювання кон'юнктури товарних ринків, прогнозування пріоритетних напрямів реформування легкої промисловості та вдосконалення ринкових механізмів;

– стимулювання відродження супутніх легкої промисловості видів економічної діяльності агропромислового комплексу (льонарства, виробництва вовни, шкір, шовку);

– упровадження постійно діючої системи оцінювання якості й споживчих показників вітчизняної продукції та зарубіжних аналогів, своєчасного виявлення причин низьких конкурентних позицій вітчизняних виробників, роз-

роблення пропозицій щодо їх усунення, вдосконалення організаційних форм підприємств та їх територіальних об'єднань, створення нових виробництв, реалізації повного циклу виробничого процесу;

– стимулювання розвитку інтеграційних процесів у легкої промисловості, насамперед щодо утворення вертикально інтегрованих об'єднань із власною сировинною базою, маркетинговими підрозділами й мережею збуту [7, с. 55] (наприклад, за останні п'ять років у Індії вертикально інтегровані підприємства легкої промисловості демонструють зростання валового доходу на 35% щорічно, тоді як компанії, що спеціалізуються лише на виготовленні текстильних матеріалів, – на 28%);

– визначення потреб легкої промисловості в кадровому забезпеченні, розширення державного замовлення на підготовку кваліфікованих фахівців.

Рис. 3. Концептуальні засади стратегічної моделі державного регулювання інноваційного розвитку легкої промисловості

Джерело: авторська розробка

Концептуальні засади стратегічної моделі державного регулювання інноваційного розвитку легкої промисловості зображено на рис. 3.

Формування моделі інноваційного розвитку передбачає визначення суб'єктів та об'єктів

регулювання, мети й завдань, умов реалізації стратегії, принципів та етапів її впровадження в життя. Такий підхід до формування стратегії забезпечить комплексне охоплення організаційно-економічних, зовнішньоекономічних,

соціальних проблем, які виникають в ході реалізації стратегії.

Стратегічна модель формується як сукупність підсистем науково-методичного, практичного та організаційного забезпечення, що передбачає удосконалення інструментарію державного регулювання інноваційного розвитку та державної підтримки через надання відповідних умов і гарантій для активізації інноваційної діяльності підприємств легкої промисловості.

До інструментів державного регулювання інноваційного розвитку легкої промисловості можна віднести передусім податкові пільги; пільгове кредитування й субсидування; страхування й гарантування; надання прав на прискорену амортизацію устаткування; розвиток державою патентного права; споживання якісної продукції, тобто системи стандартизації і сертифікації виробництв та окремих видів продукції; регулювання монопольних підприємств і видів діяльності; дозвіл тимчасової монополії інноватора [8, с. 122].

Доцільно створювати сприятливі умови для міжнародної комерційної діяльності. Йдеться про торговельні угоди, зовнішньоекономічні тарифи, режими валютного регулювання, відстоювання прав та інтересів вітчизняних інноваторів у міжнародній кооперації праці та захист у разі недозволеної чи несумлінної конкуренції [9, с. 63].

Така модель потребує перш за все сприятливого інституційного та макроекономічного становища, що створює відповідну мотивацію до інноваційної активності суб'єктів господарювання щодо проведення власних досліджень і розробок, придбання нових технологій та обладнання.

Розроблення та реалізація цієї стратегічної моделі мають здійснюватися паралельно на державному й регіональному рівнях управління. Державна підтримка інноваційного розвитку легкої промисловості має включати конкретні заходи з боку державних органів влади, які враховуватимуть її конкретні проблеми, а також регіональну підтримку, через реформування функцій місцевих органів виконавчої влади та самоврядування, їх прав, повноважень, завдань і взаємодії між собою та з іншими органами [9, с. 28].

У цьому сенсі першочерговими заходами з боку уряду мають стати відповідні заходи державного рівня, які передбачають підтримання сталого економічного зростання й розвиток виробництва для внутрішніх потреб; збереження політичної стабільності, що не приводить до постійного переділу власності та розмивання прав на неї залежно від циклів політичної кон'юнктури; орієнтацію на високий рівень зайнятості й доходів населення як першооснови високого попиту на інноваційні товари та послуги; забезпечення стабільності й передбачуваності законодавства, надійний законодавчий і судовий захист прав власності, зокрема інтелектуальної, неможливість волюнтаристського,

зокрема адміністративного, рейдерського і кримінального захоплення чужої власності, що загалом дає змогу зменшити ризики інноваційної діяльності та стимулює суб'єктів шукати можливості власного розвитку на основі інноваційних факторів [10, с. 23].

Висновки. Легка промисловість повинна перетворитись на вид економічної діяльності, який культивуватиме нові, більш високі життєві стандарти, надаватиме споживачам високоякісні модні товари, що повною мірою враховуватимуть їх індивідуальні запити та ідеї [5, с. 81]. Для цього слід перманентно моніторити латентний попит населення, швидко задовольняти побажання споживачів у відповідному обсязі, що є можливим на основі зближення підгалузей, а також формувати попит із застосуванням випереджувального прогнозування потреб на основі вивчення технологічних можливостей.

Державне регулювання інноваційного розвитку легкої промисловості має здійснюватися завдяки вдосконаленню основ інноваційної політики у промисловості; стимулюванню впровадження інновацій у виробничі процеси підприємств; розвитку механізмів підтримки впровадження інновацій; збалансуванню розвитку секторів науки та зміцненню зв'язків між ними; підвищенню якості міжнародного трансферу технологій у промисловість; сприянню комерціалізації науково-дослідних розробок; розвитку організаційно-правових форм інноваційної діяльності, зокрема територіально-виробничих і наукових комплексів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аналітика. Укрлепром : веб-сайт. URL: <https://ukrlegprom.org/ua> (дата звернення: 10.06.2020).
2. Амоша О. Інноваційний шлях розвитку України: проблеми та рішення. *Економіст*. 2005. № 6. С. 48–54.
3. Геєць В. «Інноваційна Україна – 2020»: основні положення національної доповіді. *Вісник НАН України*. 2015. № 7. С. 14–22.
4. Федуллова Л., Мазаракі А., Андрощук Г. Інноваційна політика : підручник. Київ : КНТЕУ, 2012. 604 с.
5. Федуллова Л. Формування технологічних кластерів як точок зростання економіки України : монографія. Миколаїв : Ілліон, 2012. 295 с.
6. Друкер П. *Енциклопедія менеджмента*. Москва ; Санкт-Петербург ; Київ : Вільямс, 2004. 270 с.
7. Царенко О. Моделювання траєкторії розвитку та напрямів нарощення конкурентних переваг легкої промисловості регіонів. *Економіка та держава*. 2010. № 6. С. 53–55.
8. Неговська Ю. Структурне моделювання важелів державного регулювання інноваційно-інтелектуального потенціалу. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 6. С. 122–133.
9. Ермошенко М. Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства : монографія / за заг. наук. ред. М. Ермошенка, С. Єрохіна. Київ : Національна академія управління, 2008. 216 с.
10. Новікова І., Верба В. Методичні рекомендації до оцінки інноваційного потенціалу підприємства. *Проблеми науки*. 2003. № 3. С. 22–31.

REFERENCES:

1. Analytics. Ukrlegprom [Analytics. Ukrlegprom]. Available at: <https://ukrlegprom.org/ua> (accessed 10.09.2020).
2. Amosha O. (2005). Innovatsiyni shliakh rozvytku Ukrainy: problemy ta rishennia [Innovative way of development of Ukraine: problems and solutions]. *Ekonomist*, no. 6, pp. 48–54. (in Ukrainian)
3. Heiets V. (2015). "Innovatsiina Ukraina – 2020": osnovni polozhennia natsionalnoi dopovidi ["Innovative Ukraine – 2020": the main provisions of the national report]. *Visnyk NAN Ukrainy*, no. 7, pp. 14–22. (in Ukrainian)
4. Fedulova L., Mazaraki A., Androshchuk H. (2012). *Innovatsiina polityka* [Innovation policy]. Kyiv: KNTEU. (in Ukrainian)
5. Fedulova L. (2012). *Formuvannia tekhnolohichnykh klasteriv yak tochok zrostannia ekonomiky Ukrainy* [Formation of technological clusters as points of growth of the economy of Ukraine]. Mykolaiv: Illion. (in Ukrainian)
6. Druker P. (2004). *Entsyklopedyia menedzhmenta* [Encyclopedia of management]. M.; SPb.; K.: Vyliams. (in Russian)
7. Tsarenko O. (2010). Modeliuvannia traiektorii rozvytku ta napriamiv naroshchennia konkurentnykh perevah lehkoj promyslovosti rehioniv [Modeling of the trajectory of development and directions of increasing the competitive advantages of light industry of the regions]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 6, pp. 53–55. (in Ukrainian)
8. Nehovska Yu. (2013). Strukturne modeliuvannia vazheliv derzhavnoho rehuliuвання innovatsiino-intelektualnoho potentsialu [Structural modeling of levers of state regulation of innovation and intellectual potential]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 6, pp. 122–133. (in Ukrainian)
9. Iermoshenko M. (2008). *Orhanizatsiino-ekonomichni aspekty innovatsiinoho onovlennia natsionalnoho hospodarstva* [Organizational and economic aspects of innovative renewal of the national economy]. Kyiv: Natsionalna akademiia upravlinnia. (in Ukrainian)
10. Novikova I., Verba V. (2003). Metodychni rekomendatsii do otsinky innovatsiinoho potentsialu pidpriemstva [Methodical recommendations for assessing the innovative potential of the enterprise]. *Problemy nauky*, no. 3, pp. 22–31. (in Ukrainian)